

ОЦІНКА ТЕНДЕНЦІЙ ВИРОБНИЦТВА, РЕАЛІЗАЦІЇ Й ОРГАНІЗАЦІЇ СПОЖИВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ТА ПОСЛУГ ХАРЧУВАННЯ

©2021 СУКАЧОВА-ТРУНІНА С. М.

УДК 339.132.2:658.64

JEL: C13; E20; L66; L83

Сукачова-Труніна С. М. Оцінка тенденцій виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування

Метою статті є формування методичного підходу до оцінки тенденцій виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування, який включає всі складові елементи сфери харчування та дозволяє проводити комплексну оцінку тенденцій її розвитку. Запропонований методичний підхід включає оцінку стану та динаміки продовольчого забезпечення населення, оцінку стану та динаміки показників підприємств сільського господарства, харчової промисловості, продовольчої торгівлі, ресторанного господарства та оцінку чинників, що здійснюють вплив на розвиток сфери харчування. Використання запропонованого методичного підходу дозволяє обґрунтовано приймати рішення щодо розробки стратегії розвитку підприємств сфери харчування. Проведені дослідження показали, що в Україні в цілому та в її регіонах зокрема протягом останніх років спостерігаються позитивні тенденції виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування. При цьому реалізація продуктів харчування підприємствами як сільського господарства, так і харчової промисловості є значно вищою, ніж підприємствами роздрібною торгівлі продовольчими товарами та підприємствами ресторанного господарства, що свідчить про достатність забезпечення харчовими продуктами платоспроможного попиту населення України. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є розробка методичного інструментарію оцінювання результативності управління підприємствами сфери харчування, який буде адаптовано до сучасних умов реалізації конкретних управлінських рішень.

Ключові слова: оцінка тенденцій, сфера харчування, продовольче забезпечення, сільське господарство, харчова промисловість, продовольча торгівля, ресторанне господарство.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-2-308-315>

Рис.: 3. Бібл.: 18.

Сукачова-Труніна Сніжана Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та управління, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Ключківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: stsn13@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7754-8459>

UDC 339.132.2:658.64

JEL: C13; E20; L66; L83

Sukacheva-Trunina S. M. Assessing the Tendencies in the Production, Sales and Organization of Consumption of Food Products and Services

The article is aimed at forming a methodical approach to the assessment of tendencies in production, sales and organization of consumption of food products and services, which includes all the components of the food sector and allows to conduct a comprehensive assessment of tendencies in its development. The proposed methodical approach includes assessment of the status and dynamics of food supply to the population, assessment of the status and dynamics of indicators of agricultural enterprises, food industry, trade in foods, restaurant economy and assessment of the factors that influence the development of the food sector. The use of the proposed methodical approach allows to reasonably make decisions on the development of a strategy for the development of food sector enterprises. The conducted studies have shown that in Ukraine as a whole and in its regions in particular in recent years there have been positive tendencies in the production, sale and organization of consumption of food products and services. At this, sales of foods by enterprises of both agriculture and food industry is much higher than by retail enterprises of food products and restaurant enterprises, which indicates the sufficient provision with food products to the financially reliable demand of the population of Ukraine. Prospects for further research in this direction are the development of methodical instrumentarium for assessing the effectiveness of management of food sector enterprises, which will be adapted to modern conditions for the implementation of specific managerial decisions.

Keywords: tendencies assessment, food sector, food supply, agriculture, food industry, trade in foods, restaurant economy.

Fig.: 3. Bibl.: 18.

Sukacheva-Trunina Snizhana M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Management, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivska Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: stsn13@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7754-8459>

Оцінка тенденцій виробництва, реалізації та організації споживання продукції та послуг харчування є одним із найважливіших етапів розробки та обґрунтування стратегії розвитку під-

приємств сфери харчування. Саме тенденції розвитку процесів на національному та регіональному рівнях з урахуванням світового досвіду є підґрунтям для прийняття адекватних і раціональних управлінських рішень у цьому напрямі.

Продовольчий комплекс країни являє собою складну систему економічних та організаційно-технологічних відносин між конкретними галузями. Участь окремих галузей у формуванні сфери харчу-

Роботу виконано в межах держбюджетної теми 3-19 БО (№ 0119U002176) «Обґрунтування стратегії розвитку підприємств сфери харчування України в умовах трансформації економіки та глобалізації світових економічних процесів».

вання населення є різною, проте об'єднуючим критерієм для визначення її структури є продовольчий продукт. Тому оцінка тенденцій розвитку сфери харчування повинна охоплювати всі галузі, які мають безпосереднє відношення до продовольства та складають повний комплекс руху продукту – від сфери виробництва до реалізації та організації його споживання кінцевим споживачем.

Останнім часом питання оцінки стану та тенденцій виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування привертає значну увагу вітчизняних науковців-економістів. Особливо дослідженням тенденцій розвитку сільського господарства присвячено праці Нелепа В. М. [1], Патики Н. І. [2], Кирилова Ю. Є. [3], Бурлаки Н. І., Балтремус О. М. [4] та інших; дослідження тенденцій розвитку харчової промисловості висвітлено у працях Пилипенка О. І. [5], Калетніка Г. М., Коваленко О. М., Брояки А. А. [6] та інших; тенденції розвитку торгівлі продовольчими товарами розглянуто у працях Зборовської О. М., Маркова Б. М. [7], Карнаушенко А. С. [8], Пиріг С. О., Іщук Л. І., Ніколаєвої А. М. [9] та інших; вивченню тенденцій розвитку ресторанного господарства присвячено праці П'ятницької Г. Т., Найдюк В. С. [10], Прокопюка А. С., Феленчак Ю. Б. [11], Орленко О. В., Жуйкова Г. Є. [12].

Проте сучасні умови вимагають нових підходів до управління галузями економіки, які базуються на формуванні стратегічного партнерства між підприємствами. Відповідно постає питання проведення комплексної оцінки тенденцій розвитку виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування, що забезпечить розробку та прийняття обґрунтованих рішень у процесі управління сферою харчування в цілому. Даний підхід було використано в монографії Яцуна Л. М. [13 с. 132–157]. Але проведена автором оцінка функціонування підприємств сфери харчування потребує певної структуризації та конкретних рекомендацій для її проведення.

Метою статті є формування методичного підходу до оцінки тенденцій виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування, який включає всі складові елементи сфери харчування та дозволяє проводити комплексну оцінку тенденцій її розвитку.

Виходячи з того, що до підприємств сфери харчування ми відносимо підприємства сільськогосподарського виробництва, підприємства харчової промисловості, підприємства продовольчої торгівлі та ресторанного господарства, проведення оцінки тенденцій виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування пропонується здійснювати за методичним підходом, який включає такі етапи (рис. 1).

I етап. Оцінка стану та динаміки продовольчого забезпечення населення. Важливість проведення

оцінки на даному етапі полягає в тому, що споживання здійснює стимулюючу дію на виробництво та є вихідним аспектом щодо формування цільової концепції економічного управління системою харчування.

II етап. Оцінка стану та динаміки показників підприємств сільського господарства. Така оцінка проводиться за сукупністю підприємств, які безпосередньо займаються вирощуванням продовольчої сільгосппродукції без урахування виробництва продукції непродовольчого призначення. Оцінка на даному етапі полягає у визначенні тенденцій розвитку підприємств сільського господарства та потенційних можливостей їх розвитку.

III етап. Оцінка стану та динаміки показників підприємств харчової промисловості. Дана оцінка проводиться за сукупністю підприємств, які безпосередньо займаються виробництвом харчових продуктів і напоїв. Оцінка на даному етапі полягає у визначенні тенденцій розвитку підприємств харчової промисловості та потенційних можливостей їх розвитку.

IV етап. Оцінка стану та динаміки показників підприємств продовольчої торгівлі. Дана оцінка здійснюється окремо за сукупністю підприємств оптової торгівлі продовольчими товарами та сукупністю підприємств роздрібною торгівлі продовольчими товарами. При цьому для оцінки показників товарообороту слід урахувувати лише товарооборот з продовольчих товарів за виключенням товарообороту з непродовольчих товарів підприємств, що здійснюють змішану торгівлю. Оцінці стану та динаміці показників підприємств роздрібною торгівлі слід приділити більш ретельну увагу, тому що саме ці підприємства (поряд із підприємствами ресторанного господарства) формують більшу частину підсумкового результату із забезпечення продуктами харчування кінцевого споживача. Оцінка даних показників дозволяє визначити тенденції розвитку споживання продукції кінцевими споживачами та перспективи подальшого розвитку підприємств роздрібною торгівлі продовольчими товарами.

V етап. Оцінка стану та динаміки показників підприємств ресторанного господарства. Така оцінка проводиться за сукупністю підприємств, які надають послуги харчування споживачам незалежно від того, чи споживаються вони в закладах ресторанного господарства, чи замовляються додому. Підприємства ресторанного господарства також формують підсумковий результат із забезпечення продуктами харчування кінцевого споживача, що слід враховувати при оцінці загального забезпечення населення продуктами харчування. Оцінка на даному етапі дозволяє визначити тенденції, перспективи та напрями подальшого розвитку підприємств ресторанного господарства.

VI етап. Оцінка чинників, що здійснюють вплив на розвиток сфери харчування. На даному етапі проводиться аналіз у динаміці основних чинників, що впливають на розвиток сфери харчування. Важливим питанням у процесі оцінки чинників є їх урахування

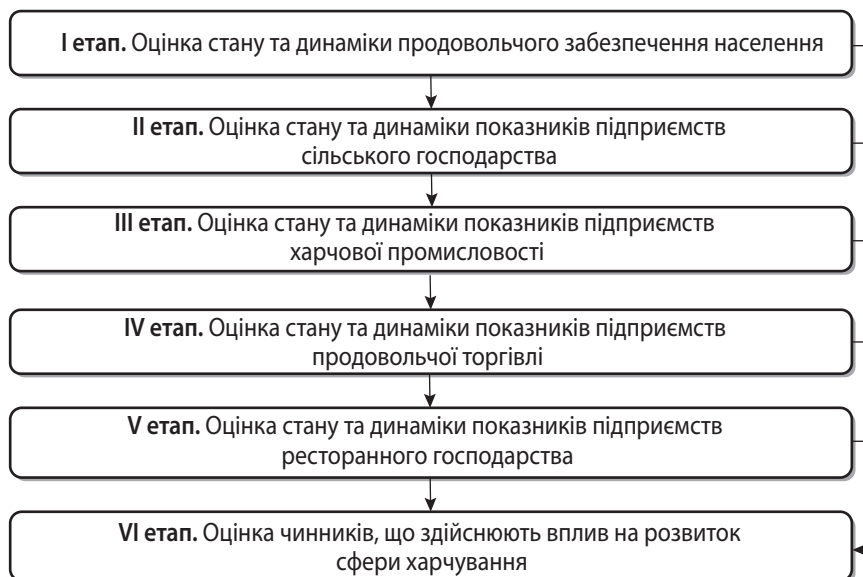

Рис. 1. Етапи оцінки стану та розвитку сфери харчування

при розрахунках обсягів харчування. Так, визначення нормативних показників повинно базуватися на основі потреб, тобто дослідженні існуючих спонукань і встановленні межі нормального розвитку людського організму, як, наприклад, фізіологічні норми харчування. Проте необхідно також урахувати реально діючі зовнішні умови, тобто потреби харчування визначаються не тільки біологічною природою людини, а комплексом соціально-економічних факторів і мають суспільний характер. Особливо важливим є такий підхід для обґрунтування економічних параметрів галузей системи харчування та поточного планування споживчого кошику з урахуванням наявних ресурсів.

Слід зазначити, що запропоновані етапи проведення оцінки стану та розвитку підприємств сфери харчування є взаємопов'язаними, більшість показників, які досліджуються за кожним етапом, є також і чинниками, що здійснюють вплив на розвиток сфери харчування в цілому, тому їх також необхідно враховувати на завершальному етапі оцінки за запропонованим методичним підходом.

Розвиток виробництва, реалізації та організації споживання в Україні загальмовується, перш за все, за рахунок зниження доступності продуктів харчування, що пов'язано з низькою платоспроможністю значної частини населення; кризовими явищами внаслідок військової агресії в південно-східних територіях країни; відсутністю ефективних механізмів планування та надання державної допомоги. Так, найбільш бідні домогосподарства України використовують на продукти харчування до 80–90% (а іноді до 100%) своїх доходів, при тому, що середній рівень доходів в Україні перебуває на рівні бідних країн і не дозволяє значній частині населення досягати мінімального забезпечення поживними речовинами та енергією відповідно до

науково обґрунтованих норм. Водночас у більшості інших європейських країн питома частка витрат на харчування складає 20–25%, що, з одного боку, є проявом більш високого економічного розвитку, а з іншого – результатом цільової, прозорої та ефективної соціально-продовольчої політики [14, с. 6].

Важливим показником забезпеченості населення продовольством Всесвітня організація охорони здоров'я вважає калорійність добового раціону харчування. Проведені дослідження калорійності середньодобового раціону населення України протягом останніх 20 років (рис. 2) свідчать про те, що останнім часом, починаючи з 2015 р., спостерігається щорічне зниження калорійності їжі, що в середньому вживається українцями, яка у 2019 р. склала 2691 ккал, що лише на 1,1% є вищою порівняно з 2000 р.

За регіонами України спостерігаються схожі тенденції. Проте калорійність середньодобового раціону населення за різними областями України коливається від 2364 ккал (Луганська область) до 3049 ккал (Чернігівська область).

Порівнюючи калорійність середньодобового раціону населення України з розвиненими країнами, слід зазначити, що протягом досліджуваного періоду Україна займала передостаннє місце. Найвищу калорійність середньодобового раціону населення займає США (3766 ккал, що на 1059 ккал вище, ніж в Україні), Австрія (3692 ккал, що на 985 ккал вище, ніж в Україні), Німеччина (3556 ккал, що на 849 ккал вище, ніж в Україні) та Італія (3522 ккал, що на 815 ккал вище, ніж в Україні). Нижче, ніж в Україні калорійність харчування спостерігається лише в Японії (2697 ккал, що лише на 10 ккал нижче, ніж в Україні). Крім того, за останні роки серед досліджених країн стійку тенденцію до зниження калорійності середньодобового раціону населення має лише Україна [17 с. 35].

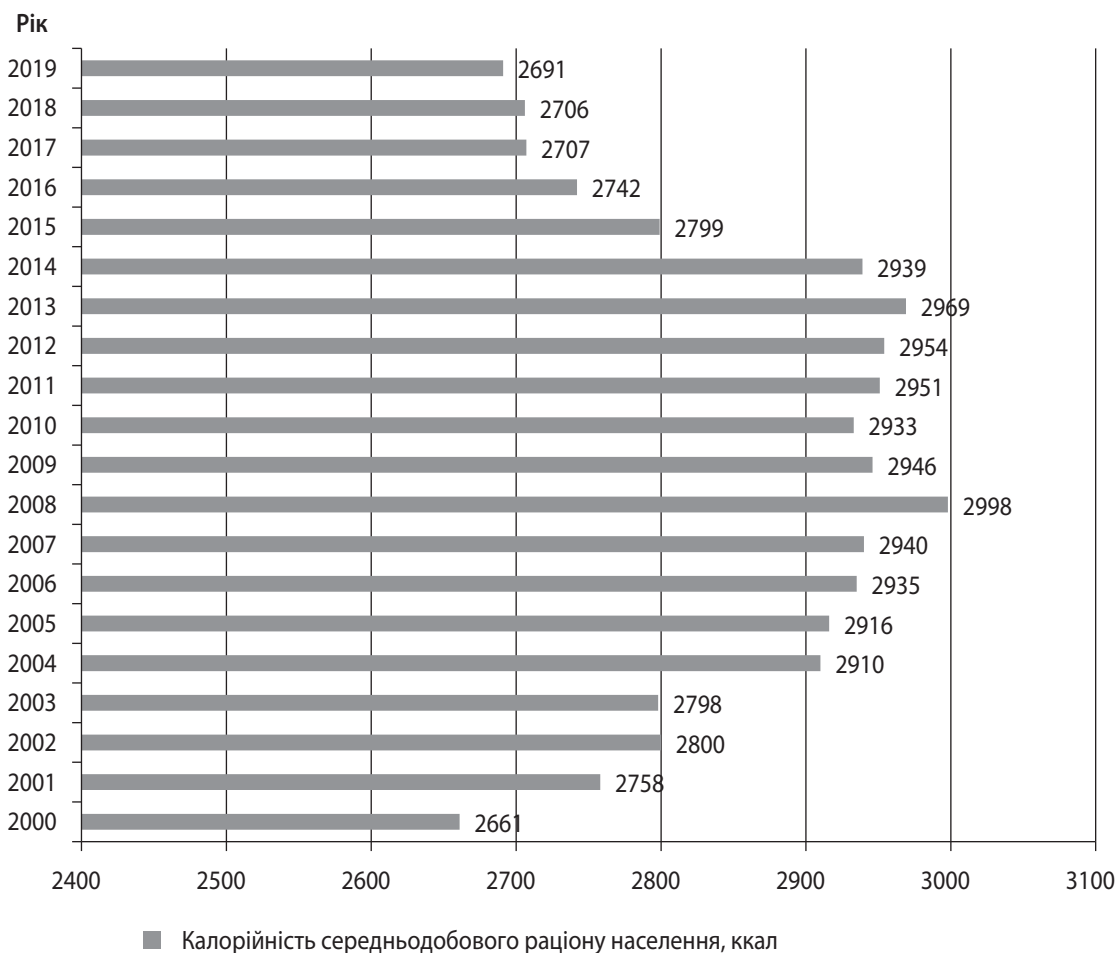

Рис. 2. Калорійність середньодобового раціону населення України у 2000–2019 рр.

Джерело: складено за даними [15 с. 32; 16, с. 32; 17, с. 34]).

Важливим показником, що характеризує продовольче забезпечення населення, є якісне співвідношення споживання окремих видів продуктів. Оцінка споживання основних продуктів населенням України за 2000–2019 рр. показує, що протягом цього періоду зростає споживання практично всіх основних видів продуктів, відбувається зниження споживання лише хлібних продуктів (на 21,9%, або на 27,3 кг у розрахунку на 1 особу за рік) і цукру (на 21,7%, або 8,0 кг у розрахунку на 1 особу за рік). Це свідчить про те, що населення України приділяє більше уваги здоровому харчуванню.

За останні 5 років (2015–2019 рр.) зростає споживання риби та рибних продуктів (на 45,3%, або на 3,9 кг на 1 особу за рік), споживання плодів, ягід і винограду (на 15,3%, або на 7,8 кг на 1 особу за рік), споживання м'яса та м'ясних продуктів (на 5,3%, або на 2,7 кг на 1 особу за рік), споживання овочів і баштанних продуктів (на 2,4%, або на 3,9 кг на 1 особу за рік), споживання яєць (на 0,7%).

Зміни в споживанні основних видів продуктів харчування в Україні привели до формування такої структури у 2019 р. Найбільшу частку в раціоні харчування населення України складає споживання моло-

ка та молочних продуктів (200,5 кг на 1 особу за рік), друге місце заємає споживання овочів і баштанних продуктів (164,7 кг на 1 особу за рік), третє місце займає споживання картоплі (135,7 кг на 1 особу за рік), на четвертому місці – споживання хлібних продуктів (97,6 кг на 1 особу за рік). Споживання плодів, ягід і винограду складає 58,7 кг на 1 особу за рік, м'яса та м'ясних продуктів – 53,6 кг, цукру – 28,8 кг, яєць – 22,6 кг, риби та рибних продуктів 12,5 кг, олії – 12,0 кг. Проте не за всіма регіонами України ситуація є однаковою.

Порівняння обсягів споживання основних видів продуктів харчування в Україні з розвинутими країнами показує, що споживання м'яса та м'ясних продуктів в Україні знаходиться на рівні Японії (52 кг на 1 особу за рік) та є нижчим, ніж в інших країнах. Так, порівняно зі США споживання м'яса та м'ясних продуктів в Україні є на 74 кг нижчим у розрахунку на 1 особу за рік (у 2,5 разу), порівняно з Іспанією – на 53 кг (у 2 рази), з Австрією – на 40 кг, Чехією – на 39 кг, Німеччиною, Польщею та Францією – на 38 кг, Білоруссю – на 36 кг, Італією, Канадою та Угорщиною – на 32 кг. Тобто рівень споживання

м'яса та м'ясних продуктів в Україні є значно нижчим, ніж в основних країнах світу. Проте споживання яєць в Україні є вищим, ніж в інших країнах, крім Китаю [17, с. 36].

Споживання хлібних продуктів в Україні знаходиться на рівні Франції (101 кг на 1 особу за рік). Більш високе споживання хлібних продуктів спостерігається в Китаї (на 47 кг), Чехії (на 25 кг), Румунії (на 28 кг), Італії та Канаді (на 25 кг), Польщі (на 9 кг), Греції (на 7 кг) та Японії (на 6 кг). Проте Україна займає лідируючу позицію (після Білорусі) за споживанням картоплі.

Споживання овочів в Україні є вищою, ніж у багатьох інших країнах. Україна поступається лише Китаю (на 217 кг у розрахунку на 1 особу за рік), Румунії (на 36 кг) та Білорусі (на 11 кг). Проте споживання плодів, ягід та винограду в Україні є нижчим, ніж в інших країнах. Це також стосується споживання риби та рибних продуктів, рослинної олії та цукру.

Розбіжності в обсягах та структурі споживанні продуктів харчування за різними країнами та регіонами України обумовлюються такими основними чинниками:

- ✦ рівень доходів та добробуту населення;
- ✦ харчові традиції, що склалися в окремих країнах і регіонах;
- ✦ тенденції в поведінці населення щодо ведення здорового образу життя та здорового харчування;
- ✦ сезонна міграція населення.

Основним завданням підприємств сфери харчування є забезпечення виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування в достатньому обсязі, відповідного асортименту та високої якості для задоволення внутрішніх потреб населення. Додатково вироблена продукція може бути виготовлена на експорт, що дозволяє підприємствам сфери харчування отримувати додаткові доходи та прибуток.

Оцінка обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств сфери харчування за видами економічної діяльності в Україні у 2010–2019 рр. (рис. 3) показує, що реалізація продуктів харчування підприємствами як сільського та рибного господарства, так і харчової промисловості є значно вищою, ніж підприємствами роздрібною торгівлі продовольчими товарами та підприємствами ресторанного господарства. Це свідчить про достатність забезпечення харчовими продуктами платоспроможного попиту населення України. Так, при загальній тенденції до зростання, уже у 2019 р., при обсязі реалізованої продукції підприємствами сільського та рибного господарства в 539,0 млрд грн і підприємствами з виробництва продуктів харчування в 698,1 млрд грн, обсяг реалізованої продукції підприємствами з роздрібною торгівлі продовольчими товарами склав 374,2 млрд грн,

а підприємств із забезпечення стравами та напоями – 30,6 млрд грн.

Протягом досліджуваного періоду (2010–2019 рр.) обсяг реалізованої продукції підприємствами сільського та рибного господарства зріс у 5,7 разу, підприємствами з виробництва продуктів харчування – в 3,4 разу, підприємствами з роздрібною торгівлі продовольчими товарами – в 3,5 разу, підприємств із забезпечення стравами та напоями – в 4,0 рази.

З урахуванням індексів цін на реалізовану продукцію (товари, послуги) підприємств сфери харчування за видами економічної діяльності в Україні у 2010–2019 рр. також спостерігається позитивна тенденція.

Так, обсяг реалізованої продукції підприємствами сільського та рибного господарства у зівставних цінах за останні 10 років зріс у 2 рази, підприємствами харчової промисловості – на 9,1%, підприємствами роздрібною торгівлі продовольчими товарами – на 25,4%, а підприємствами ресторанного господарства – на 57,7%. Тобто підприємства роздрібною торгівлі продовольчими товарами та ресторанного господарства розвиваються швидшими темпами, ніж підприємства харчової промисловості.

ВИСНОВКИ

Запропонований методичний підхід до оцінки тенденцій виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування дозволяє проводити комплексну оцінку стану та тенденцій розвитку сфери харчування та обґрунтовано приймати управлінські рішення щодо її стратегічного розвитку.

Дослідження, проведені за запропонованим методичним підходом, показали, що за досліджуваній період спостерігаються позитивні тенденції виробництва, реалізації й організації споживання продукції та послуг харчування як в Україні в цілому, так і в окремих її регіонах. Проте оцінка тенденцій розвитку сфери харчування надає загальне уявлення про напрями цього розвитку, але не характеризує результативність розроблених і реалізованих управлінських рішень. Розв'язання цієї проблеми вимагає розробки методичного інструментарію оцінювання результативності управління підприємствами сфери харчування, який буде адаптований до сучасних умов і реалізації конкретних управлінських рішень. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Нелеп В. А. Тенденції розвитку сільського господарства в Україні та світі. *Економіка АПК*. 2015. № 7. С. 100–105. URL: <http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2015/7/15.pdf>
2. Патика Н. І. Тенденції та перспективи розвитку світових сільськогосподарських ринків як орієнтири для посилення українських позицій. *Економіка АПК*. 2019. № 1. С. 70–79. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901070>

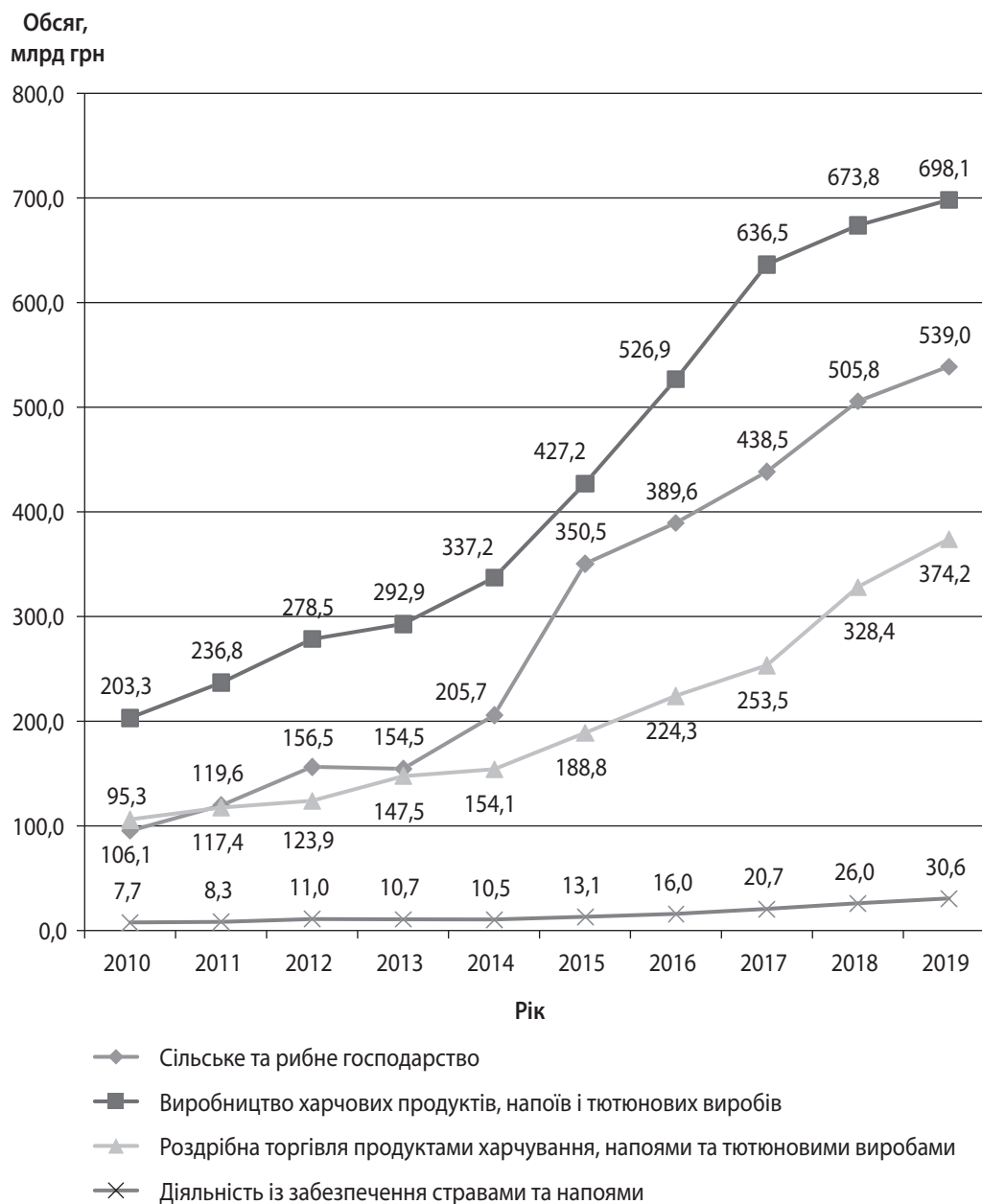

Рис. 3. Обсяги реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств сфери харчування за видами економічної діяльності в Україні у 2010–2019 рр. (млрд грн)

Джерело: складено за даними [18].

- Кирилов Ю. Є. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобалізації. *Економіка АПК*. 2016. № 5. С. 23–29. URL: <http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2016/5/3.pdf>
- Бурлака Н. І., Балтремус О. М. Стан та перспективи розвитку агропромислового комплексу України. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2016. № 6. С. 31–38.
- Пилипенко О. Є. Розвиток харчової промисловості України. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2017. Т. 23. № 3. С. 15–25.
- Калетнік Г. М., Коваленко О. М., Брояка А. А. Сучасні тенденції розвитку харчової промисловості та її місце в економіці держави. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 8. С. 7–26.
- Зборовська О. М., Марков Б. М. Аналіз розвитку роздрібної торгівлі продовольчими товарами. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. Вип. 2. Т. 1. С. 112–119. URL: <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/8629/c.112-119.pdf?sequence=1>
- Карнаушенко А. С. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку роздрібногo товарообороту в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.51
- Пиріг С. О., Іщук Л. І., Ніколаєва А. М. Аналіз сучасного стану розвитку роздрібної торгівлі України. *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. 2019. Т. 1. Вип. 16. С. 95–104. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2707-8701-2019-16/61-10>

10. П'ятницька Г. Т., Найдюк В. С. Сучасні тренди розвитку ресторанного господарства в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 9. С. 66–73. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2017/16.pdf
 11. Прокопюк А., Феленчак Ю. Б. Сучасні тенденції розвитку ресторанного господарства України та Польщі. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.4.С. 259–265. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/prokopjuk.htm
 12. Орленко О. В., Жуйков Г. Є. Економічні передумови розвитку ринку гастрономічних послуг та нові ресторани тренди. *Бізнес-навігатор*. 2017. Вип. 2. С. 38–42. URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2017/41_2017/07.pdf
 13. Яцун Л. М. Управління підприємствами сфери харчування: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : ХДУХТ, 2015. 334 с.
 14. Щербина С. В. Аналітичне дослідження стану продовольчої безпеки в Україні у контексті запровадження адресної допомоги у продуктах харчування для малозабезпеченого населення. Грудень 2018. 57 с. URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/743/files/PolicyResearch_2018_12_17_10_21_51_429866.pdf
 15. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України – 2009 : статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2010. 54 с.
 16. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України – 2015 : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2016. 54 с.
 17. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України – 2019 : статистичний збірник / Державна служба статистики України. Київ, 2020. 60 с.
 18. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2010–2019 роках. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm
- REFERENCES**
- Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naseleнням Ukrainy – 2009* : statystychnyi zbirnyk [Balances and Consumption of Basic Foodstuffs by the Population of Ukraine – 2009: Statistical Collection]. Kyiv: Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy, 2010.
- Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naseleнням Ukrainy – 2015* : statystychnyi zbirnyk [Balances and Consumption of Basic Foodstuffs by the Population of Ukraine – 2015: Statistical Collection]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2016.
- Balansy ta spozhyvannia osnovnykh produktiv kharchuvannia naseleнням Ukrainy – 2019* : statystychnyi zbirnyk [Balances and Consumption of Basic Foodstuffs by the Population of Ukraine – 2019: Statistical Collection]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2020.
- Burlaka, N. I., and Baltremus, O. M. "Stan ta perspektyvy rozvytku ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy" [State and Prospects of Development of the Agro-industrial Complex of Ukraine]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 6 (2016): 31-38.
- Kaletnik, H. M., Kovalenko, O. M., and Broiaka, A. A. "Suchasni tendentsii rozvytku kharchovoi promyslovosti ta yii mistse v ekonomitsi derzhavy" [Current Trends of Development of the Food Industry and its Place in the State Economy]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 8 (2017): 7-26.
- Karnaushenko, A. S. "Analiz suchasnoho stanu ta perspektyvy rozvytku rozdrubnoho tovaroborotu v Ukraini" [Analysis of the Current State and Prospects of Retail Income Development in Ukraine]. *Efektivna ekonomika*, no. 1 (2019). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.1.51
- Kyrylov, Yu. Ye. "Rozvytok aharnoho sektoru ekonomiky v umovakh hlobalizatsii" [Development of the Agricultural Sector of the Economy in the Context of Globalization]. *Ekonomika APK*, no. 5 (2016): 23-29. <http://www.eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2016/5/3.pdf>
- Nelep, V. A. "Tendentsii rozvytku silskoho hospodarstva v Ukraini ta sviti" [Trends in Agricultural Development in Ukraine and the World]. *Ekonomika APK*, no. 7 (2015): 100-105. <http://eapk.org.ua/sites/default/files/eapk/2015/7/15.pdf>
- "Obsiah realizovanoi produktsii (tovariv, posluh) pidpriemstv za vydamy ekonomichnoi diialnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpriemstva u 2010-2019 rokakh" [Volume of Sold Products (Goods, Services) of Enterprises by Types of Economic Activity with Division into Large, Medium, Small and Micro Enterprises in 2010-2019]. http://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm
- Orlenko, O. V., and Zhuikov, H. Ye. "Ekonomichni peredumovy rozvytku rynku hastronomichnykh posluh ta novi restoranni trendy" [Economic Prerequisites for the Development of the Market for Gastronomic Services and New Restaurant Trends]. *Biznes-navihator*, is. 2 (2017): 38-42. http://business-navigator.ks.ua/journals/2017/41_2017/07.pdf
- Patyka, N. I. "Tendentsii ta perspektyvy rozvytku svitovykh silskohospodarskykh rynkiv yak oriientyry dlia posylennia ukraïnskykh pozytsii" [Trends and Prospects for Development of the World Agricultural Markets as Reference Points for Strengthening of Ukrainian Positions]. *Ekonomika APK*, no. 1 (2019): 70-79. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901070>
- Piatnytska, H. T., and Naidiuk, V. S. "Suchasni trendy rozvytku restorannoho hospodarstva v Ukraini" [Modern Trends of the Catering Trade Development in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 9 (2017): 66-73. http://www.economy.in.ua/pdf/9_2017/16.pdf
- Prokopiuk, A., and Felenchak, Yu. B. "Suchasni tendentsii rozvytku restorannoho hospodarstva Ukrainy ta Polshchi" [Some Current Trends of Restaurant Industry Development in Ukraine and Poland]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, is. 25.4 (2015): 259-265. https://tourlib.net/statti_ukr/prokopjuk.htm
- Pylypenko, O. Ye. "Rozvytok kharchovoi promyslovosti Ukrainy" [Development of Ukrainian Food Industry]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu kharchovykh tekhnolohii*, vol. 23, no. 3 (2017): 15-25.
- Pyrlih, S. O., Ishchuk, L. I., and Nikolaieva, A. M. "Analiz suchasnoho stanu rozvytku rozdrubnoi torhivli Ukrainy" [Analysis of the Current State of Development Retail

Trade in Ukraine]. *Ekonomichni nauky. Seriya «Oblik i finansy»*, vol. 1, no. 16 (2019): 95-104.

DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2707-8701-2019-16/61-10>

Shcherbyna, S. V. "Analitichne doslidzhennia stanu prodovolchoi bezpeky v Ukraini u konteksti zaprovadzhennia adresnoi dopomohy u produktakh kharchuvannia dlia malozabezpechenoho naselennia" [Analytical Study of the State of Food Security in Ukraine in the Context of the Introduction of Targeted Assistance in Food for the Poor]. January 2018. http://www.aau.org.ua/media/publications/743/files/PolicyResearch_2018_12_17_10_21_51_429866.pdf

org.ua/media/publications/743/files/PolicyResearch_2018_12_17_10_21_51_429866.pdf

Yatsun, L. M. *Upravlinnia pidpriemstvamy sfery kharchuvannia: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Management of Enterprises in the Field of Food: Theory, Methodology, Practice]. Kharkiv: KhDUkht, 2015.

Zborovska, O. M., and Markov, B. M. "Analiz rozvytku rozdrubnoi torhivli prodovolchymy tovaramy" [Analysis of Retail Development by Groceries]. *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti*, is. 2, part 1 (2015): 112-119. <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/8629/c.112-119.pdf?sequence=1>

УДК 316.476:658.62+339.166.8(339.37)

JEL: L66; L81

ПРОБЛЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛИХ ФОРМ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДУКТАМИ ХАРЧУВАННЯ В м. ЛЬВОВІ

©2021 КРИВЕШКО О. В., КУНДИЦЬКА Г. С.

УДК 316.476:658.62+339.166.8(339.37)

JEL: L66; L81

Кривешко О. В., Кундицька Г. С. Проблеми конкурентоспроможності малих форм роздрібноЇ торгівлі продуктами харчування в м. Львові

У статті розглянуто визначальні конкурентні переваги продовольчих роздрібних магазинів. Визначено, що конкурентні переваги, які визначають рівень конкурентоспроможності виробничих і торговельних підприємств, відрізняються. Основними конкурентними перевагами торговельних підприємств є їх місцезнаходження, асортимент, цінова політика та якість обслуговування. У результаті аналізу торговельної інфраструктури м. Львова зроблено висновок про існування проблем у формуванні конкурентоспроможності малих форм роздрібноЇ торгівлі продуктами харчування, які пов'язані із активним розвитком національних роздрібних мереж і появою на ринку міжнародних торговельних операторів. Проведено класифікацію магазинів за ознаками величини та території обхвату. Визначено особливості їх конкурентних переваг. Виявлено, що поява мереж новітніх великих форматів магазинів із можливістю закупівлі товарів за нижчими цінами стала загрозою для функціонування традиційних магазинів «біля дому» і причиною зниження їх чисельності. Проведено порівняльний аналіз переваг і недоліків малих форм роздрібноЇ торгівлі та великого ритейлу. Основними конкурентними перевагами малих роздрібних магазинів визначено близькість розташування до покупця та довірчі відносини з постійними покупцями. Ціну, товарний асортимент і можливості впровадження програм лояльності ідентифіковано як основні стратегічні конкурентні переваги великих форматів магазинів. Акцент на цих перевагах дає можливість ефективно управляти конкурентоспроможністю ритейлу.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентна перевага, продуктової ритейл, види роздрібноЇ торгівлі, традиційний магазин «біля дому», супермаркет, гіпермаркет, товарний асортимент.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-2-315-322>

Табл.: 3. Бібл.: 15.

Кривешко Ольга Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)

E-mail: olgakryveshko@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8633-9459>

Кундицька Галина Степанівна – викладач, Львівський техніко-економічний коледж Національного університету «Львівська політехніка» (вул. Пасічна, 87, Львів, 79066, Україна)

E-mail: sailor20011@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6189-6467>

UDC 316.476:658.62+339.166.8(339.37)

JEL: L66; L81

Kryveshko O. V., Kunditskaja G. S. Problems of Competitiveness of Small Forms of Food Retail in Lviv

The article discusses the defining competitive advantages of food retail stores. It is defined that the competitive advantages that determine the level of competitiveness of production and trade enterprises do differ. The main competitive advantages of trading enterprises are their location, product range, pricing policy and quality of service. As a result of the analysis of the trade infrastructure of the city of Lviv, it was concluded that there were problems in shaping the competitiveness of small forms of retail trade in food products, which are associated with the active development of national retail chains and the emergence of international trade operators in the market. The classification of stores by the signs of the size and territory of the girth was carried out. The peculiarities of their competitive advantages are determined. It is identified that the emergence of networks of the latest large formats of stores with the possibility of purchasing goods at lower prices was a threat to the functioning of traditional stores «close to home» and the reason for the decrease in their number. A comparative analysis of advantages and disadvantages of small forms of retail and large retail is carried out. The main competitive advantages of small retail stores are the proximity of the location to the buyer and trusting relationships with regular customers. The price, product range and possibilities of implementing loyalty programs are identified as the main strategic competitive advantages of large store formats. The emphasis on these advantages makes it possible to effectively manage the competitiveness of retail.

Keywords: competitiveness, competitive advantage, grocery retail, types of retail trade, traditional store «close to home», supermarket, hypermarket, product range.

Tabl.: 3. Bibl.: 15.